

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

RITA-RÄNNE TP5

ONLINE-KOGUKONDADE ROLL RÄNDEMUSTRITE KUJUNEMISEL Kirjandusülevaate kokkuvõte

Detsember 2018

RITA-RÄNNE
projekt

RITA-RÄNNE projekt aitab välja töötada teaduslikult põhjendatud innovaatilisi lähenemisi rände ja lõimumise protsesside juhtimiseks Eestis, eesmärgiga aidata kaasa majanduse arengule ja ühiskonna sidususe suurenemisele

ONLINE-KOGUKONDADE ROLL RÄNDEMUSTRITE KUJUNEMISEL

Kirjandusülevaate kokkuvõte

Sander Salvet

LÜHIKOKKUVÕTE

- ❖ Maailma eri piirkondade, riikide ja inimrühmade vahel ebavõrdset jaotunud motiilsus ehk rändekapital on tinginud inimeste erinevad liikuvusmustrid, mille tulemusel kogeb osa ühiskondi rändevõogusid ja nende tagajärgi ulatuslikumalt kui teised (Castles, 2013; Castles, 2014).
- ❖ Üks keskseid tegureid, mis on liikuvust hõlbustanud ja osalenud rändekogemuste muutumises, on meedia- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng (Couldry & Hepp, 2017; Jansson, 2018), eriti sotsiaalmeedia ja sealsete *online*-kogukondade esiletõus (vt nt Schrooten, 2012).
- ❖ Varasemad uuringud (nt Dekker, Belabas & Scholten, 2015; Marino, 2015; Brown, 2015) on optimistlikud *online*-kogukondade pakutavate võimaluste osas immigrantide lõimimiseks rände sihtriigi ühiskonda. Näiteks võimaldavad sellised virtuaalsed suhtlusvõimalused luua migrantidel huvialapõhiselt kontakte sihtriigis elavate mittemigrantidega, lähendades seeläbi omavahel erinevaid etnilisi kogukondi ja suurendades sotsiaalset sidusust (Dekker et al., 2015). Lisaks pakuvad sotsiaalmeediakanalid ja virtuaalkogukonnad näiteks sisserändajatega tegelevatele mittetulundusühingutele täiendavaid võimalusi migrantide toetamiseks kohanemisel sihtriigi ühiskonnaga (Brown, 2015).

MOBIILSUS, IMMOBIILSUS JA MOTIILSUS

- ❖ **Ruumiline mobiilsus** (*spatial mobility*) tähendab siinses tekstis inimeste omadust liikuda ühest geograafilisest asukohast teise (Kaufmann, Bergman & Joye, 2004). Täpsemalt keskendub käesolev ülevaade sellisele ruumilisele mobiilsusele, mis avaldub rahvusvahelise rändena: liikumisele, mis ületab riigipiire ning mille eesmärgiks on lühi- või pikaajaline ümberasumine. Kui inimesed on liikumatud ja paikse eluviisiga, on tegu vastupidise nähtusega – **ruumilise immobiilsusega** (*spatial immobility*).
- ❖ Nii ruumiline mobiilsus kui immobiilsus on sotsiaalsed ilmingud, sest ühelt poolt on need seotud sotsiaalse mobiilsusega (st rände kaudu püütakse parandada oma sotsiaalset positsiooni) ja teisalt sotsiaalsete muutustega (nt järjest enam elavad pereliikmed eri riikides) (Castles, 2013; Kaufmann, 2014; Kaufmann et al., 2004).
- ❖ Seda, miks osa indiviide ja rühmi on ruumiliselt mobiilsed ja teised immobiilsed, aitab seletada **motiilsuse** (*motility*) ehk potentsiaalse mobiilsuse ebaühtlane jaotumine maailma elanikkonna hulgas (Kaufmann, 2014).

MOTIILSUS KUI RÄNDEMUSTREID KUJUNDAV KAPITAL

- ❖ Motiilsus koosneb kolmest üksteisest sõltuvast komponendist: **ligipääsust** (*access*), **pädevustest** (*competence/skills*) ja **plaanidest** (*plans/appropriation*) (Dubois et al., 2015; Flamm & Kaufmann, 2006; Kaufmann et al., 2004).
- ❖ Ligipääs viitab esiteks **liikumisvõimalustele**: transpordi- ja kommunikatsioonisüsteemidele, teenustele ja varustusele (Kaufmann et al., 2004). Teiseks osutab ka **tingimustele**, mis liikumisvõimalustele juurdepääsu piiravad, alustades hindadest-sõiduplaanidest ning lõpetades makrotasandi tingimustega, nagu majandusolud, poliitika ja õiguskeskkond (Flamm & Kaufmann, 2006).
- ❖ Ligipääsu kasutamine nõuab indiviididelt ja rühmadelt kolme tüüpi pädevusi: **füüsilist ja vaimset võimekust**, **teadmisi ja oskusi** ning **organiseerimissuutlikkust** (Kaufmann et al. 2004).
- ❖ Plaanid seisnevad aga selles, mida indiviidid ja rühmad soovivad tulenevalt ligipääsust ning enese pädevustest edasi teha (Flamm & Kaufmann, 2006; Kaufmann et al., 2004). See tähendab erinevate rändevariantide **kaalumist** ning nende hulgast **valiku tegemist**.
- ❖ Motiilsust võib käsitleda eraldi **kapitalivormina**, mida on võimalik vahetada teist tüüpi kapitalide vastu, nagu majanduslik, sotsiaalne ja kultuuriline kapital (Flamm & Kaufmann, 2006; Kaufmann et al., 2004). Majanduslik, sotsiaalne ja kultuuriline kapital võivad olla omakorda mitmel moel vajalikud motiilsuse kui kapitali komponentide – ligipääsu, pädevuste ja plaanide – omandamisel (Kaufmann et al., 2004; Flamm & Kaufmann, 2006). Näiteks on enamasti vajalik teatud tasemel sissetulek, et tasuda transpordi ja majutuse eest (Kaufmann et al., 2004), elamis- ja tööloa taotlemisel võib osutada kasulikuks tippspetsialisti sotsiaalne staatus (Anderson, 2010), sihtriigi traditsioonide ja kommete tundmine võib lihtsustada kohanemist uues elukohas (Beine, Bertoli & Moraga, 2016) jne.
- ❖ Sõltuvalt motiilsuse kui kapitali ebaühtlasest jaotusest ligipääsu, pädevuste ja plaanide lõikes võivad kujuneda erinevad **(im)mobiilsusmustrid** (Dubois et al., 2015; Ravalet, Dubois & Kaufmann, 2014; Carling & Schewel, 2018). Näiteks väga mobiilsetele indiviididele on iseloomulik hea ligipääs ja kõrgel tasemel pädevused, samuti soov rännata: tulenevalt eelistustest kas püsi- või pendelränne vormis või eri eluetappidel mõlemal viisil. Teatud juhtudel võib inimestel olla küll hea ligipääs ja asjakohased pädevused, aga puududa rändesoo – sel juhul on tegu vabatahtliku immobiilsusega. Immobiilsus võib olla samuti tahtevastane, kui on olemas rändesoo, aga ligipääs ja pädevused on ebapiisavad. Võimalik on seegi, et puuduvad ühtaegu nii ligipääs, pädevused kui ka plaanid, näiteks kõrge vanuse või sügava vaesuse korral.

MEEDIAKASUTUS KUI OSA RÄNDEKOGEVUSEST

- ❖ Ränne on tänapäeval üha tihedamini lõimitud uue meediaga, näiteks sotsiaalvõrgustike ja uudisteportaalide kasutamisega. Ühelt poolt on tänu sellele praktiline ja emotsionaalne tugi migrantide jaoks kättesaadavam (Marino, 2015; Oh, 2016). Teisalt on muutunud ränne sotsiaalselt aktsepteeritavamaks ka neile, kellele see varem nii aktsepteeritav polnud: näiteks emadele, kes saavad videokõnede vahendusel hoida sidet rände lähteriiki jäänud lastega (Madianou, 2014). Sellist sotsiaalsete muutuste läbipõimumist meediauueendustega nimetatakse **meediastumiseks** (*mediatization*) (Couldry & Hepp, 2017; Jansson, 2018).
- ❖ Meediastumine on metaprotsess, mis **süveneb** ajas (Couldry & Hepp, 2017). Näiteks erinevalt varasemast konstrueeritakse sotsiaalne maailm tänapäeval paljudes eri paikades. Seda kõike võib märgata samuti rände korral, kui indiviidid, kes paiknevad üksteisest kaugel, sageli eri riikides ja ajavööndites, saavad kommunikatsioonitehnoloogia vahendusel üksteisega tihedamini suhelda. Rahvusvaheline ränne on tänapäevaks meediastunud lausa sedavõrd, et indiviidide **võime kontrollida oma mobiilsust** sõltub paljuski just meediale ligipääsust ja meedia kasutamisest (Jansson, 2018).

MEEDIASTUMINE MIGRANTIDE *ONLINE*-KOGUKONDADE NÄITEL

- ❖ Virtuaalkeskonnas on näost näkku suhtlus asendatud uute kokkusaamis- ja koosolemisviisidega, mis on lahutatud füüsiliselt keskkonnast ning mida ei takista vahemaa (Adams, 2005). Üks selliseid koosolemisvorme internetis – eriti sotsiaalmeedialehekülgedel, aga ka internetifoorumides ja ajakirjanduslike võrguväljaannete kommentaariumides – on **online-kogukond** (*online community*) (vt nt Komito, 2011; Oh, 2016). *Online*-kogukond moodustub, kui rühm indiviide osaleb veebis ühises suhtluses piisavalt kaua ja küllaldase emotsionaalsusega, nii et nende vahele tekivad isiklikud suhted (Rheingold, 1993).
- ❖ Migrantide *online*-kogukonnad vastavad sageli üldjoontes juba varem olemasolnud *offline*- ehk n-ö näost-näkku-kogukondadele ja võimaldavad viimastel virtuaalkeskonna vahendusel intensiivsemalt suhelda (Dekker & Engebensen, 2014; Hiller & Franz, 2004). Erinevad migrantide rühmad võivad osaleda *online*-kogukondades erineva aktiivsusega, näiteks on täheldatud, et väga hästi väljakujunenud näost-näkku-kogukonna korral võib olla *online*-kogukond vähetähtis või sootuks puududa (Dekker & Engebensen, 2014).
- ❖ Migrantide jaoks täidavad *online*-kogukonnad väga erinevaid ülesandeid, nagu teiste migrantidega sotsiaalsete sidemete loomine (Al-Rawi, 2017), olemasolevate sidemete hoidmine lähedastega päritoluriigis (Kang, 2011), infokogumine (Oh, 2016), kuuluvustunde väljendamine rände lähte- või sihtriigi vastu (Marino, 2015), identiteedi kujundamine (Schrooten, 2012), oma arvamuse avaldamine ja debatis osalemine (Al-Rawi, 2017), praktilise ja emotsionaalse toe pakkumine (Oh, 2016) jne.
- ❖ See, milleks erinevaid indiviide *online*-kogukondi kasutavad, sõltub osaliselt sellest, millise mobiilsuskogemuse etapiga on parasjagu tegu (Hiller & Franz, 2004). Näiteks enne rännet kogutakse laiapõhjalist infot võimaliku sihtkoha kohta (nt töö ja majutuse kohta), vahetult pärast rännet kogutatakse kohaliku kogukonna kohta infot oskuslikumalt ning olles sihtriigis veidi pikemalt elanud, hoitakse või taaselustatakse sidemeid lähteriiki jäänud pereliikmete ja sõpradega.
- ❖ **Etnilisel** või **rahvuslikul identiteedil** põhinevat ühtekuuluvustunnet *online*-kogukonnas seostakse migrantide arusaamaga, et *online*-kogukonna liikmeil on ühine kultuur, ajalugu ja väärtused (Al-Rawi, 2018). Jagatud kultuurile, ajaloole ja väärtustele viidatakse ka postituses, neid arutatakse ja õpitakse tundma (Glukhov, 2017; Kang & Yang, 2011).

ONLINE-KOGUKONNAD JA LÕIMUMINE

- ❖ Kui immigrandid elavad geograafiliselt üsna **segregeeritult**, näiteks olles koondunud mõnda kindlasse piirkonda või linnaosasse (Christensen, 2011), või enda mobiilsuskogemust peetakse **ajutiseks** (Komito & Bates, 2009; Komito, 2011), võidakse olla huvitatud pigem kontaktide säilitamisest väljaspool elukohariiki ja nii *online*- kui *offline*-suhtlusest teiste migrantidega. Sellisel juhul kipuvad ka vähesed sihtriigis loodud sidemed olema pigem nõrgad (Cachia & Jariego, 2017).
- ❖ Samas on mitmes uuringus (nt Dekker et al., 2015; Marino, 2015; Brown, 2015) väljendatud optimismi sotsiaalmeedia ja *online*-kogukondadega seotud **lõimumisvõimaluste** suhtes. Näiteks võib migrantide *online*-kogukondade pakutav tugi leevendada sihtriigis kohanemise

traumaatilisust ning kiirendada ja muuta sujuvamaks lõimumist: ühelt poolt kontaktid läheteriiki jäänud lähedastega soodustavad toimetulekut emotsionaalsel tasandil, teisalt suhtlus sihtriigi kohalike elanikega võimaldab paremini tundma õppida sealset ühiskonda (Cachia & Jariego, 2017).

- ❖ Paljud migrandid, eriti need, kelle rändeplaan on olnud püsivamat laadi, osalevad väga erinevates *online*-kogukondades ja suhtlevad eri etnilise taustaga inimestega (Dekker et al., 2015). Teiste etniliste rühmadega puututakse kokku peamiselt sellistes *online*-kogukondades, mis on **huvialapõhised**, nagu arvutimängud või kokandus (Dekker et al., 2015). Sellistel kokkupuudetel nähakse pikemas plaanis potentsiaali sotsiaalse sidususe suurendamiseks keeleõppeks ja muude kultuuriliste pädevuste omandamiseks (Erdem, 2018; AbuJarour & Krasnova, 2017; Dekker et al., 2015; Lissitsa 2014). Näiteks immigrantidega tegelevad organisatsioonid saaksid ka ise luua ja hallata selliseid *online*-kogukondi, mis viivad immigrantid kokku vabatahtlikega, kes aitavad kohalikku keelt õppida ja pakuvad tuge uute oludega kohanemisel.
- ❖ Sotsiaalmeediat ja erinevaid suhtlusprogramme saab kasutada ka immigrantide ning valitsusasutuste jt organisatsioonide vahelise suhtluse tõhustamiseks. Näiteks Aafrika ja Lähis-Ida päritolu põgenikud, kes on valdavalt aktiivsed nutitelefonide ja sotsiaalmeedia kasutajad, eelistavad kommunikatsiooni- ja infokanalitena sotsiaalmeedia- ja suhtlusäppe, nagu Facebook, Twitter, Instagram, WhatsApp või Viber (Borkert, Fisher & Yafi, 2018; Erdem, 2018; AbuJarour & Krasnova, 2017). Juba praegu otsivad migrandid infot sihtriigi õigusnormide, kodakondsuse, maksude ja bürokraatlike toimingute kohta eelkõige *online*-kogukondade kaudu, sest ametlike infokanalite kasutamine on keelebarjääri või vähese kasutajasõbralikkuse tõttu liiga keeruline ja aeganõudev (AbuJarour & Krasnova, 2017; Erdem, 2018). Samas hindavad migrandid sellist sotsiaalmeediast kogutud infot vähem usaldusväärseks (Alencar, 2018; Borkert, Fisher & Yafi, 2018). Info usaldusväärsus on võimalik tõsta, kui seda jagada mõne asjakohase organisatsiooni hallatavas *online*-kogukonnas – info peaks olema sellisel juhul migrantide emakeeles ning esitatud võimalikult lihtsalt ja arusaadavalt, samuti peaks olema suhtlus *online*-kogukonna liikmete ja administraatorite/moderaatorite vahel spontaanne ja vastastikune.
- ❖ Sotsiaalmeedia- ja *online*-kogukondadepõhine kommunikatsioon, mis on kombineeritud näost näkku suhtlusega, võib aidata jõuda ka mittetulundusühinguil jt organisatsioonidel suurema hulga immigrantideni, toetamaks lõimumist (Brown, 2015). Mittetulundusühingud saavad *online*-kogukondade vahendusel näiteks informeerida immigrante muutustest seadustes ning toimetulekut parandavatest võimalustest ning täita läbirääkija rolli, kes viib immigratsiooniteemaliste poliitiliste konfliktide korral kokku ühiskonna erinevad grupid ja aitab leida lahendusi (Li, Dombrowski & Brady, 2018).

KASUTATUD KIRJANDUS

AbuJarour, S., & Krasnova, H. (2017). Understanding the Role of ICTs in Promoting Social Inclusion: The Case of Syrian Refugees in Germany. Kogumikus: *Proceedings of the 25th European Conference on Information Systems (ECIS)*, Guimarães, Portugal, 5.–10. juuni, 2017 (lk 1792–1806). Kasutatud leheküljel: http://aisel.aisnet.org/ecis2017_rp/115

Adams, P. C. (2005). *The Boundless Self: Communication In Physical And Virtual Spaces*. New York: Syracuse University Press.

- Alencar, A. (2018). Refugee integration and social media: a local and experiential perspective. *Information, Communication & Society*, 21(11), 1588–1603. doi: 10.1080/1369118X.2017.1340500
- Al-Rawi, A. (2017). Facebook and virtual nationhood: social media and the Arab Canadians community. *AI & Society*, 1–13. doi: 10.1007/s00146-017-0742-3
- Anderson, B. (2010). Migration, immigration controls and the fashioning of precarious workers. *Work, employment and society*, 24(2), 300–317. doi: 10.1177/0950017010362141
- Beine, M., Bertoli, S., & Moraga J. F.-H. (2016). A Practitioners' Guide to Gravity Models. *The World Economy* 39(4), 496–512. doi: 10.1111/twec.12265
- Borkert, M., Fisher, K., & Yafi, E. (2018). The Best, the Worst, and the Hardest to Find: How People, Mobiles, and Social Media Connect Migrants In(to) Europe. *Social Media + Society*, January–March, 1–11. doi: 10.1177/2056305118764428
- Brown, H. (2015). The Institutional Digital Divide: Immigrant-Serving Nonprofit Organization Adoption of Social Media. *Social Science Computer Review*, 33(6), 680–695. doi: 10.1177/0894439314563002
- Cachia, R., & Jariego, I. M. (2018). Mobility types, transnational ties and personal networks in four highly skilled immigrant communities in Seville (Spain). *Social Networks*, 53, 111–124. doi: j.socnet.2017.03.014
- Carling, J., & Schewel, K. (2018). Revisiting aspiration and ability in international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 945–963. doi: 10.1080/1369183X.2017.1384146
- Castles, S. (2013). The Forces Driving Global Migration. *Journal of Intercultural Studies*, 34(2), 122–140. doi: 10.1080/07256868.2013.781916
- Castles, S. (2014). International migration at a crossroads. *Citizenship Studies*, 18(2), 190–207. doi: 10.1080/13621025.2014.886439
- Christensen, M. (2012). Online mediations in transnational spaces: cosmopolitan (re)formations of belonging and identity in the Turkish diaspora. *Ethnic and Racial Studies*, 35(5), 888–905. doi: 10.1080/01419870.2011.628039
- Couldry, N., & Hepp, A. (2017). *The mediated construction of reality: society, culture, mediatization*. Cambridge: Polity.
- Dekker, R., & Engebensen, G. (2014). How social media transform migrant networks and facilitate migration. *Global Networks*, 14(4), 401–418. doi: 10.1111/glob.12040
- Dekker, R.; Belabas, W., & Scholten, P. (2015). Interethnic Contact Online: Contextualising the Implications of Social Media Use by Second-Generation Migrant Youth. *Journal of Intercultural Studies*, 36(4), 450–467, doi: 10.1080/07256868.2015.1049981
- Erdem, B. (2018). How Can Social Media Be Helpful for Immigrants to Integrate Society in the US. *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(1), 74–79. doi: 10.26417/ejms.v3i3.p74-79
- Dubois, Y., Ravalet, E., & Vincent-Geslin, S., & Kaufmann, V. (2015). Motility and High Mobility. G. Viry & V. Kaufmann (toim.), *High Mobility in Europe: Work and Personal Life* (lk 101-128). Basingstoke ja New York: Palgrave Macmillan.

- Flamm, M., & Kaufmann, V. (2006). Operationalising the Concept of Motility: A Qualitative Study. *Mobilities*, 1(2), 167–189. doi: 10.1080/17450100600726563
- Glukhov, A. (2017). Construction of national identity through a social network: a case study of ethnic networks of immigrants to Russia from Central Asia. *AI & Society*, 32(1), 101–108. doi: 10.1007/s00146-016-0644-9
- Hiller, H. H., & Franz, T. M. (2004). New ties, old ties and lost ties: the use of the internet in diaspora. *New Media & Diaspora*, 6(6), 731–752. doi:10.1177/146144804044327
- Jansson, A. (2018). *Mediatization and Mobile Lives. A Critical Approach*. Oxon, New York: Routledge.
- Kang, T. (2011). Online Spatialisation and Embodied Experiences: The London-Based Chinese Community. *Journal of Intercultural Studies*, 32(5), 465–477. doi: 10.1080/07256868.2011.593114
- Kaufmann, V. (2014). Mobility as a Tool for Sociology. *Sociologica*, 1/2014, 1–17. doi: 10.2383/77046
- Kaufmann, V., Bergman, M. M., & Joye, D. (2004). Motility: Mobility as Capital. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(4), 745–756. doi: 10.1111/j.0309-1317.2004.00549.x
- Komito, L. (2011). Social Media and Migration: Virtual Community 2.0. *Journal of the American Society for Information Science And Technology*, 62(6), 1075–1086. doi: 10.1002/asi.21517
- Komito, L., & Bates, J. (2009). Virtually local: social media and community among Polish nationals in Dublin. *Aslib Proceedings*, 61(3), 232–244. doi: 10.1108/00012530910959790
- Li, H., Dombrowski, L., & Brady, E. (2018). Working toward Empowering a Community: How Immigrant-Focused Nonprofit Organizations Use Twitter during Political Conflicts. *Paper Session: Digital Media & Policy Engagement. GROUP 2018*, Jan. 7–10, Sanibel Island, FL, USA. https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.northwestern.edu/dist/9/1940/files/2017/09/Group2018_camera_version-1j89gb3.pdf
- Marino, S. (2015). Making Space, Making Place: Digital Togetherness and the Redefinition of Migrant Identities Online. *Social Media + Society*, 1(2), 1–9. doi: 10.1177/205630511562247
- Oh, J.-H. (2016). Immigration and social capital in a Korean-American women's online community: Supporting acculturation, cultural pluralism, and transnationalism. *New Media & Society*, 18(10), 2224–2241. doi: 10.1177/1461444816655627
- Ravalet, E., Dubois, Y., & Kaufmann, V. (2014). Grandes mobilités et accès à l'emploi. *Reflets et perspectives de la vie économique 2014/3 (Tome LIII)*, 57–76. doi: 10.3917/rpve.533.0057
- Rheingold, H. (2000). *The Virtual Community*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Schrooten, M. (2012). Moving ethnography online: researching Brazilian migrants' online togetherness. *Ethnic and Racial Studies*, 35(10), 1794–1809. doi: 10.1080/01419870.2012.659271